

ქრონოსი

თფილისში „დროშის“ რედაქციის კანტორაში; მელიქიძის
შვილის და კამპ. სტამბაში, ხანის ქუჩაზე; ბებუთოვის სახლში;
თფილისის გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: Въ Тифлисъ. Въ
контору редакціи грузинской газеты „ВРЕМЯ“.
რედაქციის კანტორაში მიიღება ყოველ-გვარი **განცხადება**
სხვა და სხვა ენებზე. ფასი განცხადების დაბეჭდვისათვის ჩვეულ-
ბრისის ასობით გაზეთის სტრიქონზედ 8 კაპ.

გაზეთის ფასი
და გარე ადგილებში:
თფილისში — 7 მან.
ნახევარის ფასი — 4 —
სამის თვისა — 2 — 50 კა.
მათაგან: — 6 მან.
— 3 — 50 კა.
— 2 —
კალკულის ნუმერის გაუზიარებლობა — 3 შური.
„დროშა“ გამოდის კვირაში ერთხელ, პარასკევობით.

საკონსტიტუციო და სალიტერატურო გაზეთი.

განცხადება

გაზეთის „დროშის“ გამომცემისათვის

„დროშის“

1869 წელში.

1869 წელს გაზეთი „დროშა“ გამოიცემა იმავე პროგრამით, როგორც წარსულს წლებში გამოდიოდა და იმავე რედაქტორის და გამომცემლის ხელში.

ხელმოწერის ფასი:

გაზეთის ფასი
და გარეშე ადგილებში
ერთი წლისა — 7 მანეთი — 6 მანეთი.
ნახევარის წლისა — 4 — 3 — 50 კაპ.
სამის თვისა — 2 — 50 კა. — 2 —

დროშა გამოდის კვირაში ერთხელ პარასკევობით.

ხელმოწერა:

თფილისში „დროშის“ რედაქციის კანტორაში მელიქიძის და კამპ. სტამბაში, ხანის ქუჩაზე, ბებუთოვის სახლში.
თფილისის გარეშე მცხოვრებთათვის შეუძლიანთ მოითხოვონ ამ ადრესით: Въ Тифлисъ. Въ Контору редакціи грузинской газеты „ВРЕМЯ“.

შინაარსი:

— რუსეთის ამბები. — შინა კა. — იპანია. —
ტელეგრაფები. — რამდენიმე სურათი მოთხრობიდან
„ზერითა“ — განცხადება „სასაფლო მავთის
გამოცემაზე.“ — საბიბლიო გრაფიკა ცნობა.

ამავე რუბრიკაში.

მარშალის თავი უკოლაში ყოფნა ხალხის განათლების მინისტრის

რისა. „მარშალის სადღისურში“ სწერენ, რომ ხალხის განათლების მინისტრმა, გრაფმა ღიმიტრი პნდრისკიმ ტოლსტოიმ აგვისტოს 26 (7 თებერვლისთვის) დაიწყო მიმოხილვა ეპიკების და ქალების გიმნაზიებისა, ვერერის პედაგოგიურის კურსებისა და რამდენიმე სოფლის და ქალაქის პირველ დაწყებით სკოლებსა, ვარშაის სასწავლებლის მარშალის სამ დირექტორში. მსჯელისთვის 10 (22-ს) მარშალში მოვიდა და იქ მყოფ სასწავლებლების მიმოხილვა

დაიწყო თავ უკოლიდან, რომელიც არის უმაღლესი სასწავლებელი ვარშაის მარშალის რეკტორის მაგიერმა, დეკანმა პოვალესკიმ 12 რიცხვს შეკრების დროს, როდესაც წარუდგინა სასწავლებელი, მინისტრმა წარმოსთქვა მათდამი შემდეგი სიტყვები:

„აქაურ სასწავლებლების ხალხის განათლების მინისტრისთან შეერთების გამო *“ ვარშაიე მინდოდა თვალი გადაველო, მაგრამ ნოვოროსისის მხრის ხანგრძლივმა მიმოხილვამ ვარშაიე დრო აღარ მომცა და იტყუებულ მყო ამ შემადგე დამომდევ ვარშაის სასწავლებლის მარშალის მიმოხილვა და სიამოვნება თქენთან, მოწყალენო ხელმწიფენო, გაცნობისა.

„ყოველ ცელილებასთან თავის თავთ აღმოსწრდება ხოლმე კითხვა, გამოურკვეველობა; ყველამ უნდა შეიტყოს, რა შედეგებზედა სასწავლებელს, რომელსაც თითონ ეკუთვნის. მე ვეცდები, რამდენადაც შემიძლია, მოგცეთ პირითადი ჩემი პასუხი ამ კითხვაზე.“

„ხელმწიფე იმპერატორის ნება ამაში მდგომარეობს, რომ ამ მხრის მცხოვრებთა მიეცეს

*) პოლშის სამეფოში სასწავლებლები ადრე არ ეკუთვნოდნენ რუსეთის იმპერიის ხალხის განათლების მინისტრის უწყებას. ამ უკანასკნელ წლებში მინისტრის უწყებაში შემოვიდა. ამას გარდა გაზეთებმა გაცნობეს, რომ ამ წელს თებერვლისთვის ყველა საშუალო სასწავლებლებში მარშალის მარშალის საგნებს რუსულ ენაზე ასწავლიან (გარდა ლათინურ-მეტყველებისა და პოლშური ენისა); ამ უკანასკნელ ხანაში სწავლა პოლშაში პოლშურ ენაზე იყო.

ყოველივე ღონისძიება იმათ შეიღების აღზღისათვის, რასაკვირველია ისე, რომ აღზღამ ხელმწიფობას არ აწინააღმდეგებდეს, არამედ სარგებლობა მისცეს. პოვალე უმოწყალესის ჩვენის მონარხის ეს ნება უმეტეს ნაწილათ კიდევ აღსრულებულ იქნა. ამჟამათ შედარებით ამ პატარა მხარეში არის 22 გემნაზია, 15 პროგემნაზია, 9 ქალების გემნაზია, 5 აგეთივე გემნაზია, ამ სასწავლებლების მოსწავლეთ რიცხვი რომ შევადაროთ იმ გვართავე სასწავლებლებს იმპერიის სხვა გუბერნიებში და ამ საგანზე სახელმწიფო ხაზინის ხარჯთან, აღმოსწრდება, რომ ამ სასწავლებლებზე იხარჯება თითქმის ერთი სამათა, მოსწავლეთ რიცხვი მცხოვრებთა დაგვართ, ერთი ოთხათ მომატებულია. ქალების სასწავლებლებზე ხაზინას თითქმის არა ეხარჯება რა და უფრო უმეტეს ნაწილათ ადგილობრივის ხარჯით არის, როდესაც რომ აქაური ქალების გემნაზიები მხოლოდ ხაზინის ხარჯითა დგას. მე არ ვიცი სხვა მერაპის სახელმწიფო, სადაც ამ გვარი უთანასწორობა იყოს ნამდვილ ძირითად პროვინციებში და შეერთებულ პროვინციებში. პრიმეტიკულათ მართალ ამ ანგარიშით, მე სრულებით ის არ მიწნა გამოვიყენო, რომ ამ მხარეში სასწავლებლების რიცხვი უნდა შემცირდეს; პირიქით, მე სრულებით წინააღმდეგ დასკვნაზე მოვიდვიარ, სახელდობ იმაზე, რომ ძალიან სასურველია და თითქმის საჭიროა მოემართოს სასწავლებელთ რიცხვი შუა რუსეთის გუბერნიებში, როგორც მოითხოვს თან და თან გაღვიძებული საჭი-

რამდენიმე სურათი მოთხრობიდან
„გვიბრია“
II
ბაკურიძე დიდს სიამოვნებაში იყო: იმასა ჰყავდა ქალი, რომელიც უნდა გამხდარიყო იმის ყოფაცხოვრების მემკვიდრე. „აჰ, დიდება შენს სახელს ღმერთო!... რა გაგიჭირდა შე დალოცვილო!... რა იქნებოდა, რომ ქალის მაგიერათ მემკვიდრეთ ვაჟი მოგეცათ!“ მაგრამ უცებ შემკრთალი იმ აზრით, რომ რაცა მყავს, ისიც არ წამართვას, ხმა მალლა წამოიძახებდა: „ღმერთო შეგცოდე და შემინდე, ღმერთო ვინა ღირს შენს მოწყალეობასა“. ამას შემდეგ სახეს მოიჭმუნენიდა, თითქოს ფიქრობდა: ლუდგათ თვალი ჩემს მუზობლებს. იმათ ეგონათ, ჰა, მოკვდება ბაკურიძე და ყვავების მითვისებით იმის საცხოვრებელსა, ისე დაეცა, რომ ნატალიც არა დარჩეს რა იმის ნასახლარკვებდა. მოკვდით, მტრებო, გაგისკდეთ გული: ევლარ მოჰმდებდათ ჩემის სახეს ოჯახის გასაქეპათო. შეგიკრათ გზა ჩემმა პაწაწკუნა ქალმაო. როცა სადილს შემდეგ განისვენებდა ან ტახტზე და ან მუხის ქვეშ, ხანდახან უნებურათ პირიდან ჩიბუხის ტარი გამოეცლებოდა, თვალები გაუჩრდებოდა და მხარულეობა ნათლად გაიღებდა ხოლმე იმის სახეზე; კაცს რომ შეეხებდა, მაშინვე მიხედებოდა, რომ ის იმ დროს ფიქრობდა თავის პაწაწკუნაზე და იმის ბედზე. ბოლოს მოუთმენლათ პირს იქცევა და გულდამშვიდებით წამოიძახებდა ხოლმე: „ღმერთო ღმერთო შენ სახელი, რომ

კაცს არ დაგდებ უნებურათო“, და ამას შემდეგ ისე ჩაღრმავებოდა ხოლმე თავის ფიქრში, წარმოიდგენდა სასიძოვებს: კარგის ჩამომავლობისას, დიდებულის ოჯახისას, თვალტანადსა, მხნესა, ბრძენსა და ვინ იცის, რამდენ ნაირის კარგის თვისებით შეამკობდა თავის მომავალს სიძესა. ამ დროს მხარულეობის ღიმილი გადაეფენებოდა წითლის ღვინით შეფერილს ამის სახესა: ალბათ იმ წამს თვალ წინ უდგა ხოლმე თავისი პაწაწკუნა მშვენიერ ვაჟთან მოალერსე. ბაკურიძე იმ წამს მარლათ გადმობრუნდებოდა, უკანასკნელათ დაეწაფებოდა თავის მიმქარლს ჩიბუხსა და თავმოწონებით წამოიძახებდა: „მჰ, ჩვენ მხარეს აბა ვინ არის ჩემი გოგოს ღირსი: ჩემი სიძე ან უნდა იყოს ქართლელი და ან კახელიო“.
ბედმა გაუცინა ბაკურიძესა. იმისი აზრი და გონება ახლა ბუნხულა გოგოს წარმოდგენაში იყო გართული. ბაკურიძის მუდამ თვალ წინ ორი დღის ყმაწვილი კი არ უდგა, არამედ კოკობი ვარდებით პირსავსე ხუთმეტ-თექვსმეტის წლის ასული, რომელიც თავისი მშვენიერებით უტკობდა მამას სიბერის დღეებსა. ამისთანა ფიქრებმა ბოლოს იმდენათ შეიპყრო ბაკურიძე, რომ ეგონა ერთი წლის კი არა, იმისი ქალი მხოლოდ არის გასათხოვრათო. ამის გამო ის ჩააცვდა ანასტასიას, რომ მინცა და მინც პაწაწკუნა სუფრაზე ჩვენთან დავსოთ ხოლმეო. ანასტასიას სწორეთ სიგიჟეთ მიანდა ქმრის სურვილი, მაგრამ იმას აბა სად შეეძლო ბაკურიძის წინააღმდეგობა ღმერთო, რამდენს გაწყალეობას ითმენდენ ცო-

ლი და ქმარი ამ პატარა ბოცერისაგან! ის იყო, იმათ ქალს ერთი წელიწადი გახდამოდა. შეტად რამ ცოცხალი და მოძრავი ყმაწვილი გამოდგა და ძვირათა სტროდა. მით წამს ვერ გაჩერებდა კაცი იმის ხელფენსა და ამასთან ნიღაღ ტიტინობდა, თუმცა ერთ სიტყვასაც ვერაინ მიუხედებოდა.
ცოლქმარი დასხდებოდნენ ტახტზე ფეხ მოკეცილი და შუაში ჩაისომდნენ თავიანთ პაწაწკუნა ქალსა. რაკი წინ ჩითის სუფრას გაიფენდნენ, პაწაწკუნა მაშინვე მიხედებოდა, რომ სადილათ სხდებიანო და თავის მხარულეობას იმიოთი განაცხადებდა, რომ ვერ დედას შესცივნებდა და მერე მამას. ამას შემდეგ მოჰყვებოდა თავის ეშპაკობას, ხან მკადას წაველებდა ხელს, ხან თევშს, ხან სტაქანსა. რაკი პაწაწკუნა სუფრაზე დაისვენს, მას აქეთ ანასტასიას ლუქმა არ შერგებია: სულ თაფის ასულის დაწყენარებაში ატარებდა დროებსა და სადილი ნიღაღ დამწარებულთ ჰქონდა. ამდენს ცმატურში არც პაწაწკუნა ასული გადარჩებოდა ხოლმე გაუტყუებავი. ხშირად შუა ღამეში პატარა ბიჭი გაიყვანდა ქალს ახუცლებულსა. ამის გამო ცოლქმარს შუა ატყუებოდა ჩხუბი და ხშირად იმითი გათავებოდა, რომ ანასტასია გაბუტებოდა და შეიღთან ისიც უსადილო დარჩებოდა ხოლმე.
მრთხელ პაწაწკუნა სტაქა ხარშოთი (ბოზბაშით) გაესებულს მათლაფას ხელი და პირდადმა აქცია. მხელმა ხარშომ დაუდღღრა პაწაწკუნას ორივე ხელები და ამის გამო, როგორც შეეძლო, გააბა წივილი ბაკურიძის ასულმა. სუფრის წახდენას და სადილის დამწარებას

ვინდა დაეძებდა; დედაც და მამაც მივარდნენ ყმაწვილსა, ხელები ცივ წყალში ჩაყოფინეს, შემდეგ მარილი დააყარეს; აქ გამდელმა სხვა და სხვა სანელებელი მოარბინა, მაგრამ დამწვარს ხელებს მაინც ვერა არგეს რა. ბევრთ ცრემლი აფრქვია ასულმა ამ ეშპაკობისთვის. მაგრამ ამითაც არ დაშინებულა ბაკურიძის პაწაწკუნა. რამდენი სტაქანი ღვინო იმას ყმაწვილობაში დაუღვრია სუფრაზე, ვინ იცის. — „ხომ გითხარი ვერ ამისი დასმა სუფრაზე არ იქნება-მეთქი. მართი თუ რამე ამოიჭემა დათვივით, ხომ აღარა ეშველება რა“ — წყრომით შესძახებდა ხოლმე ქმარს ანასტასია. მაგრამ რევაზს ისე ესაიამოვნებოდა თავისი ასულის ტიტინი და ნიღაღ ცმუტვა, რომ კოკებითაც რომ დაეღვარა ღვინო, მაინც აინუნშიაც არ ჩაივდებოდა.
სამი წლის რომ გახდა პაწაწკუნა; რევაზ ბაკურიძემ იფიქრა იმის მონათელა და თავის საკადრისს ლხინააც დაემზადა. იმ მხარის თავდაზნაურობას ერთხელ კიდევ ეროგათ რევაზის ღვინით ყელის გაღობა. როცა დარწმუნდნენ, რომ მეთს ევლარას გაზორჩებოდნენ რევაზსა მემკვიდრის დაბადებით, თითქოს ცდილობდნენ ღვინით და პურით გაეღარიბებინათ. პირველი საქმე სტუმრებისა ის იყო, რომ ღვინო დაეძალებინათ ერთმანერთისთვის და ძალიან საკებრათ მიანდნათ, ვინც თევშში ჩაყოფინებდა ცხვირპირსა ღვინით ძალა-წართმეულს თავის მოპირდაპირესა. ამის გამო რომელიმეც არ იყენენ შეგვეულნი ასე საშინლათ ღვინის ყლაპვასა, ჩუმათ აპარებდნენ მუხლებს ქვეშ ნუნუას ნაკა-

როგა სწავლისა. მს ყოველივე არ უშლის უცხო ქვეყნის გაზეტებსა, რომ არწმუნონ მკითხველები, ვითომც რუსის მმართველობა ცდილობდეს ამ მხარეში მცხოვრებთ სწავლისათვის ყოველსავე ღონის ძიების მოსპობასა. და ეს არად სარწმუნებელი ცნობები პასუხის გაუცემლობისაგამო, მეროპაში იფინება და მკვლარდება საზოგადოებაში. ამას ეწევა ისიც რომ რუსეთს არ იცნობენ, ჰშურთ იმისი მშვიდობიანი არაფისთვის არა საშიშარი ძლიერება, და ამისაგამო წარმომდგარა უძლური მძულვარება რუსეთისა. მაგრამ მოპაზრე კაცებზე ამ ლაპარაკს სრულებით მოქმედება არა აქვს: იმაზეს თუ დაუჯერებენ, ისევე მდროშა-კეები, რომელნიცა ცუდადობის დროს კითხულობენ ამ არაკულ ამბებსა. მისაც უნდა სლოვენების ცხოვრება შეიგნოს, იმან უნდა თავიდან მოიშოროს ეს კილოკავად მოპაზრებული მხედველობა, ღრმით თვალი ჩაკვირვოს ისტორიასა, მოიგონოს მრავალ რიცხვანი სლოვენის თემები, რომელნიც მოუთმენლათ ელიან თავიანთ მომავალსა, და მოიგონოს ამათში კოლოსის, მრავალ მილიონიან რუსის ხალხი, რომლისაც მოწოდება საკმაოთ არის აღნიშნული მანგებიაგან. იატორიას, მოწყალენო ხელმწიფენო, ჩვენ არ შევიქმით: ჩვენ იმას მივიღებთ ხოლმე, ჩვენზე არ არის დამოკიდებული მიმართვა ან გამართვა მანგების გზათა; ჩვენ იმას მხოლოდ უნდა მივიღოთ. როდესაც ამ გვართ დავაკერდებით საქმეებსა, მხედველობა უფრო მოგვეწმინდება, გავმოგვეფხიზლება გონება, ნამდვილი და პირდაპირი იქნება ჩვენი მოქმედება.

„ბოხოეთ ბოდისა ამ უნებურ სიტყვის აცილებას: ჯერ ისევე ამ ახლო ქაშაში სამწუხარო ამბებით აღვლევებულ ადგილას მდგომარეს უნებურათ მოუხდება მალაღობის სფერი-საგან მეცნიერებისა და წმინდის ცოდნისა, რომელზედაც მსწავლეულებთან მუსიფის ჩეეული ვარ, ჩამოვიდეს მოქმედებისა ერთ-თანა დროების სამფლობელოში.

„აუბრუნდები ჩემს ნათქვამსა.“
 „ხელმწიფე იმპერატორსა, რომელიც უხვათ განაზნეს განათლების ღონის ძიებასა. მ მხარეში, აქვს სრული უფლება იმედი ჰქონდეს, რომ ეს ღონის ძიებანი ემსახურებინან, იმ-

დულსა, ისე რომ როცა სუფრიდგან ადგებოდენ ალაგ-ალაგ იხეების საკუთმალაღობის ტბები იყო დამდგარი. მოდი და ნუ იგმობა ამ გვართ, როდესაც ალი-მულ ადენი-ლი მოპირდაპირე გეძახის: „დალიე, დალიე, თორემ კისერში ჩაგასხამო!“ რევაზ ბაკურიძესაც ის ესამონებოდა, რაც უფრო ძალიან დააგვიტბა სტუმრებსა და რაც უფრო ბერის ღონის ტბას საკმელდარეულს დააყენებდენ ეზოში. იმან კარგათ, იცოდა, რომ ყოველ წლობით მრავალი კაცების ნაოფლარი პურ-ღონითი ბელელ-მარანი გაეყვებოდა. იმას ახსოვდა რუსთველის სიტყვები და ცდილობდა ისე მოქცეულიყო, როგორც რუსთველი არიგებდა:

„შეად გასცემდი, ზღვათაც შესდის და გაიონების.“
 რევაზმა მოანათელინა თავისი ქალი ერთს ვინაც დიდ-კაცსა, რომელიც იმ ქვეყანაში ყველაზე დიდათ და პირველ გვარის კაცად მიანდათ. რასაკვირველია ლხინიც იმის შესაფერად დიდი და საქმური გადაიხადა. შეიქმნა ჯარინაობა, სტუმრები მრავალნი მოგროვდენ. ბოლოს მღვდელიც გაჩნდა. იმას ჯერ სტუმრებისათვის თავი არ დაეკრა, რომ ჩუმათ გაძერა სამზარეულოსკენ; რათა? — უნდა ბიჭებისთვის გამოეკითხნა, დღეს რამდენი ცხვარი და ძროხა დიკლა, რომ სათბილოები არ დამაკლონ, ყველა სრულთი გამამიგზავნონო ნათლობის შემდეგ.

მღვდელი შეიმოსა და დაიწყო ნათლეა; პატარა ქალი გაატიტელეს; რალაც არაფრად იამა ამდენ ხალხში ტან-საცმლის გახდა; ყმაწვილმა იგონა, აქ რალაც კარგი არა არის რა, რომ

პერიის სხვა ნაწილებთან დაახლოვონ და არა თუ დაშორონ ეს მხარე. ამ განზრახვით ამ მხრის სასწავლებლებში შემოტანილ იქმნა და გაძლიერებულ იქმნა სწავლა რუსულ ენაზე, და ამასთან, როგორც მე თითონ დავრწმუნდი, სრულებით ძალ დაუტანებლათ და მოსწავლეთა სრულის სურვილითა. მს საქმე ახალი საქმე არ არის: თქვენ ეს, შეგიძლიათ ნახოთ მეროპის ყოველ სახელმწიფოებში, რომელშიც კი თავის ხალხობრივი თვითცნობა ძლიერია, ჰადაც მრავალ რიცხვანობა პირველის თემისა ბუნებითად მიიზიდეს დანარჩენ ხალხებსა და სადაც, ამ გვართ ხელმწიფობის ენა შეიქნება სასწავლებლების ენათა. მმართველობა სრულებით არა ფიქრობს ამ ღონის ძიებით საში მილიონი პოლშელეები ნამდვილ რუსებათ გადაქციოს; ეს ვერ შეიძლება; მაგრამ მმართველობა საფუძვლიანობით იმედოვნებს, რომ ამით თან და თან განქარდება სხვა და სხვა მიუხდომლობა, რომელიც აშორებენ ერთმანერთს ჩვენს ორს მონათესავე ხალხებსა. სწორეთ ამ საფუძვლით მე მზ.თა ვარ ვიშუამავლო, რომ თავი უკოლა უნივერსიტეტათ შეიცვალოს, რომლითაც ეს სასწავლებელი გამოვა იმ უცნაურ მდგომარეობისაგან, რომელიც არ აძლევს არა ვითარს არსებობის უფლებასა არც მოსწავლეთა, არც მასწავლებელთა, და ვითხოვ, რომ მიეცეს ის უპირატესობა, რითაცა სარგებლობენ რუსეთის უნივერსიტეტები, მაგრამ იმ უეჭველის პირობითა, რომ ეს მომავალი უნივერსიტეტი, თუ ეს მოხდა, არ დადგეს მტრულ განკიდურებულათ სახელმწიფოს ნაპირში, არამედ გულწრფელათ შევიდეს პატივცემულ კრებაში იმპერატორის რუსეთის უნივერსიტეტებისაში, რომლებშიც უმეტეს თქვენგანს მიუღია თავის აღზრდა.

„მე წარმოვსთქვი თქვენ წინაშე, მოწყალენო ხელმწიფენო, სრულის გულწრფელობით არა თუ მარტო განზრახვა მმართველობისა სასწავლებლის უწყების შესახებ ამ მხარეში, არამედ მოგახსენეთ იმისი განმადიდებელი მიზეზებიცა. ღრმად პატივის მცემელი სასწავლო წოდებისა, მე არ შევიძლებ უმეტეს მისს პატივის ცემასა, თუ არ სრულის გულწრფელობითა. რომლის გამგებელო-

ეს ამდენი ხალხი მოგროვილა და მატიტელეებნო. ის გაცობით იქით აქით იტყობოდა და როცა შეხებდა წყლით საესე ემბაზს, რომელსაც შემოსილი მღვდელი დაბუტბუტებდა, ძალიან მოიღუშა. დაცილი ჰქონდა, როცა გობით წყალს მოამზადებდენ და იმას გაატიტელებდენ, უთუოდ ტანი უნდა დაეხანათ იმისთვის და ეს პაწაწკუნას ჰირივით ეხარებოდა. ის შიშით უტყეროდა მღვდელსა, რომელმაც ამ დროს მოაგლოხელი პატარა ქალსა და წყლით საესე ემბაზში ჩააყურყუმალა. პაწაწკუნამ იფიქრა, მღვდელი სწორეთ დახრჩობას მიპირებსო, ორივე ხელებით ჩააფრინდა კალთებში და იწვილა...

ბოლოს მონათელაც გათავდა. შალს დაერქვა სახელად „ბერიტა“.

ამას შემდეგ ბერიტის მღვდელი აღარ დაენახებოდა.
 ბძელ ანაფორიანს და წვერიანს კაცს თუ სადმე თვალს მოჰკრავდა, ბიტო მაშინვე იწვილებდა: კარში რომ ყოფილიყო, სახლში შევარდებოდა და თუ შინ იყო, მაშინვე დედას მიაშურებდა: მონათელის შემდეგ ყოველი ანაფორიანი ალბათ რალაც საოცარ რამეთ ეჩვენებოდა.

III

ბიტოს უფრო ხშირად აქმედდა ხოლმე ანასტასიას ვამდელი, რომელიც იყო სამოცდაათის წლისა. მს მოხუცებული დედაკაცი ჯერ კიდევ ძალიან მხნეთ იყო ოჯახში. ანასტასიას გარდა ყველა გვერდზე უტყეროდა ამ საწყალს; იმას მოხუცებულობაში ხელმოვრეთ ამოუყვია წინა კბილები. ამ ამბავმა კიდევ

ბის პატივი მაქვს ამ უწყებას არ ეჭირება არა ვითარი საიდუმლოება, ამ უწყებაში ყველაფერი ცხადათა სწარმოებს და ამასთანვე პირველსავე თქვენთან გაცნობაში, მე მსურს, რომა მნახოთ ისე, როგორცა ვარ ნამდვილათ, ესე იგი ნამდვილ რუსათ, და არა თუ მარტო სისხლითა და სახელითა მარტო, არამედ ჩემის გრძობით, ჩემის მხედველობით და ვებედა ვიფიქრო, ყოველის ჩემის მოქმედებით. ბარნა, ვთხოვთ არ შეშინდეთ: რუსი კაცის თვისება არ შეიცავს თავისში ჩვენი სახელმწიფოს სხვა თემების სიმძულვარესა. მე ვიცი თქვენ ჩაგჩიხინებენ, რომ რუსებს პოლშელები სძულთო — ამას ნუ ერწმუნებით, მართალი არ არის. იშვიათი ხალხია, რომ ისეთის მიუფერობლობით ეპყრობოდეს სხვა ხალხსა, როგორც რუსები. მართალია, უკანასკნელმა სამწუხარო ამბებმა და მეტადრე უცხოქვეყნელების გარეგამ ჩვენ შინაურ საქმეში გადავიდეს რუსის ხალხში ძალიან მისახედენი და კანონიერი განრისხება; მაგრამ ეს დრო წავიდა, გულის თქმა დამშვიდდა, და რუსი კაცი ისევე ძველებურათ შორს არის ყოველსავე სისტემატიკურის გადამტერებისაგან. — რაც კი საკუთრათ მე შემეხება, მე ვგონებ, რომ ჩემის მოქმედებისაგან თქვენ თითონ დარწმუნდით, რომა ვცდილობ მიუფერებელი ვიყო უწყებისადმი, რომელსაც თქვენ ეკუთვნით, როგორც ნამდვილ რუსებს, და დარწმუნდით, რომ ყოველთვის მზათა ვარ დაეკამყოფილო საჭიროება, როგორც თქვენის სასწავლებლისა, აგრეთვე შესახებ თქვენის პირითადისა, რამდენათაც ჩემზე იქნება დამოკიდებული. მიმედოვნებ, მოწყალენო, ხელმწიფენო, რომ ჩემ გულწრფელ სიტყვას უბასხვებთ თქვენის გულწრფელის მოქმედებითა და თქვენში ეპაობ, რუსის უნივერსიტეტების მეცნიერთა წოდებისამებრ, თანამშრომლებს ამ გვარს უპირველესს და მიმიე საქმეში, როგორც ხალხის განათლებას, რომელიც მონდობილი მაქვს ჰოვლად უმოწყალების რწმუნებითა ხელმწიფე იმპერატორისაგან“.

ხელმწიფე იმპერატორმა ინება წაბრძანება მარშვიდგან კვირადღეს ენკენისთვის 22-სა,

უფრო დააშინა იმ ოჯახის მცხოვრებნი. იმათ დასწამეს ვამდელს კუდიანობა: „სიბერეში კუდიანის მეტს სხვას ვის ამოუფა კბილებია?“ იმის ფერმკრთალსა და დაქმუტენილს სახეს პატარა მოვლენარე თვალები ბევრს სიცოცხლეს აძლევდენ. როცა გააჯავრებდენ მაინც, მაშინ მეტათ აბრიალებდა. ტანზე მუდამ შავები ეცვა, წელში მოხრილი იყო და ღამით ხშირათ დადიოდა სამზარეულოსა და ოდას შუაან ბიტოს საკმლისათვის და ან თავის გახდლის ბრძანებით. იმან ისე ჩუმათ იცოდა სიარული, რომ გვეგონებოდა მიწაზე ფეხს არა დგამსო. საღამოთი როცა ვამდელი ოდიდგან სამზარეულოში მიდიოდა, მაშინ რომ დაგენახა, იფიქრებდი: ეს შავი სუღარი რა უნდა იყოს, რომელიც ისე ჩუმათ მოდის, რომ გვეგონება, თითქოს მოფრინავსო; ოჯახის მუახლეს და ბიჭებს ძალიან ეშინოდათ იმისი და ნამეტნავათ საღამოობით თუ შეხედებოდენ, მაშინვე თავს მოარიდებდენ, პირჯვარს გამოისახებდენ, სამჯერ მაინც გადააფურთხებდენ მარცხნით და წიბუტბუტებდენ: „აერუერი კუდიანებსა, ჯვარი აქაურობასაო.“

თუქვა ჩუმათ ბევრს ლაპარაკობდენ ოჯახში იმის აესულობაზე, მაგრამ ხმა მალლა ვერაფრის რა ეთქვა, რადგან ანასტასიას ძალიან უყვარდა თავის ვამდელი და ვამდელიც სულს ლევდა იმისა და ბიტოს სიყვარულითა. ვამდელი ამ პატარა ქალს მომპირნეთ უვლიდა და რომ კიდევ უფრო შეჩვეოდა ყმაწვილი, თავის საკუქნოა ჯიბეებში ტკბილს რასმე არ გამოილევდა. ისე როგორ დაცილიერდებოდა ვამდელის ჯიბე, რომ პატარა ბიტოსათვის სა-

დლის შემდეგი წერილი მოსკოვის სასწავლო მაზრის თავთან, თავად შირინსკი-შინმატოვთან: „გერძობთ რა ჩვენის სამეცნიერო ცოდნის ნაკულუფევანებასა, ჩვენა გესურს გეკონდეს ღონისძიება სწავლის განგრძობებისათვის, რომ უმეტესის წარმატებით მოვეხმაროთ აღზრდის საქმესა. ამას გარდა რადგანაც გესურს საზოგადოებას მოუმართო მსარგებლობა არა თუ მხოლოდ აღზრდის საქმეში, არამედ დავაკამყოფილოთ საჭიროება დედაკაც ექიმებისა, ჩვენ გადავწყვიტეთ, ვითხოვოთ ისეთი შკოლის გამართვა, რომელმაც შეეგნოს ჩვენი სწავლა და ამასთან უფლებაც მოგვეცეს მასწავლებლების ადგილის დაჭერისა ქალების სასწავლებელთ ყველა კლასებში და მივეცეთ ხოლმე ავთომყოფობაში ექიმობრივი შემწეობა.“

პოლიტიკა.
 შრანცია.

შინა — საქმეთა მინისტრის დარიგება პრეფექტებთან.
 როგორც Pays ამბობს, შინა საქმეთა მინისტრს გაუგზავნია პრეფექტებთან დარიგება შრანციაში მყოფთ ისპანელებზე, რომელნიც იყვნენ აქ გადმოსახლებულნი უკანასკნელს არეულობაში. დარიგებაში აცხადებს ამას: „პრეფექტებმა უნდა მიიღონ ყოველი ღონის ძიება, რომ შრანციაში მცხოვრებ ისპანელები არ გადაუშონ საზღვარზედ. რომელს ისპანიელსაც ახლა ეძლევა შეწყენა ფულით მმართველობისაგან, ის უნდა მოიყვანონ თავის უწინდელს ბინაზე. რადგანაც ისპანელებს აქვთ ნება ყოველგან წასვლისა, როგორც ყოველს შრანცულსა, ამიტომ პრეფექტებმა უნდა მისცენ ამათ ეს ნება, მხოლოდ ისპანიის სამღვარზედ კი არა, და სხვა მხრით, საითაც უნდათ, წავიდნენ. შრანციაში შემოსვლელნი ისპანელები უნდა შემოაშონ

ცუცნავი რამ არა ყოფილიყო შიგა. ამის გამო ბიტოს ძალიან მიესაკუთრა თავის ვამდელსა, მაგრამ თუ დააკვირდებოდი, მაშინვე შენიშნავდი, რომ გადაიხე უფრო ბიტოს გადაიას ჯიბე უყვარდა. ხანდახან მოხუცებული ვამდელი წავიდოდა ხოლმე მეზობლებში. როდესაც ბიტო თვალს მოატანდა სტუმრობილგან დაბრუნებულს გადაიას, მაშინვე იმისკენ გაეშურებოდა ძახილით, „ზადია მოვიდა, გადა“. ვამდელიც რის ყოფით და რის ამბით მიეგებებოდა თავის ვაზდელს, ვაკოცნიდა და ჰკითხავდა: ხომ არავის აუტირებინარო. ვაზდელი დიდს ალერსით შეჩქერებოდა ხოლმე ვამდელს თვალებში და თუ იმას დაავიწყდებოდა ჯიბეში ხელის ჩაყოფა, თითონ ბიტო გადაავლებდა თვალს იმის ჯიბეებს, ვამდელს ორავე ხელებს იმათკენ და დაიწყებდა კრუსუნსა: „მომე“, „მომე“, „მომე“...

უფრო ხშირად ბიტო თავისებურათ ატარებდა დროებას. იმ დროს გადაი და იმისი ჯიბე ფიქრშიაც არ მოსდიოდა. ის შეეჩვეა ბუხარში ნაცრის ქექასა. ხელში ერთი პატარა ჯოხი ეჭარა ხოლმე და გაჯავრებით სცემდა ნაცარს, რომ იმის აზრით ნაცრის მტვერი ჰაერიდან ძირს ჩამოვდებოდა; მაგრამ რაც უფრო გამწარებით სცემდა ნაცარსა, ისე უფრო ბევრი ნაცარი ადიოდა ჰაერში და არ ჩამოდიოდა. მს ბიტოს გააჯავრებდა და კიდევ უფრო მოუჩქარებდა ცემას, რომ გაუგონარი მტვერი დემორჩილებინა; მაგრამ ამის მაგიერათ თვითონ ბიტო აივსებოდა მტვერითა. რომ ველარას გააწყობდა და ამასთანვე როცა პირში და ცხვირში შეყრილი მტვერი

დაუყოვნებლივ, მაგრამ ისინი უნდა მოექცნენ იმ კანონებზე, რომელიც არიან დაწესებული ისპანელებისა და შრანციელების ერთმანეთში მისვლა-მოსვლაზედა. პრთის სიტყვით, შინა საქმეთა მინისტერი ყოველის ღონით ხმარობს ხალხის საერთმანეთო კანონებსა, რომელნიც არიან დაწესებული იმ შემთხვევისათვის, როცა რომელსამე მეზობლად მყოფს სახელმწიფოში მოხდება რევოლუტია. პარტიის გაზეთი Temps სდებს შინაშენას ამ დარიგებაზედ: „ის კიდევ გვესმის რომ მმართველობა სდებს რომელსამე ვალდებულებას იმ ისპანელებს, რომელნიც შრანციში იღებენ მმართველობის შეწყვეტასა ფულით, თუმცა თავიანთის წასვლის მონდობილებიდან ჰსჩანს ამ შეწყვეტაზედ ხელის აღება, რომელიც ყოველი ვალდებულება შრანციის მმართველობისა უნდა მოსწყდეს. მაგრამ ეს ვერ გაგვიგია, რომ ყოველს ისპანელს აქვს თანასწორი თავისუფლება შრანციუტან წასვლა მოსვლაში და იმის ნებას კი არ აძლევენ, რომ წაიღონ სამშობლოში. თუ გაზეთში Patrie გამოცხადებული დარიგება მართალი არის, მაშინ ცხადთა სჩანს შინა საქმეთა მინისტრის მიმკერძობა კაროლევა იზაბელასკენ, ამიტომ რომ იმის მეგობრებს სრულებით არ უშლიან ისპანიაში წასვლასა.

ისპანია.

მადრიდის იწერებთან 30 სექტემბერსა, რომ „ხალხი მოუთმენელად ელოდება სერანოსა და პრიმის მოსვლასა“. რომლის შემდეგ მოხდება ჯარსა და ხალხს შუა დამოხილება, ამით შუა ჯერ ისევ დაუნდობლობა, არის. შეუძლებელია, რომ ჯარის წინამძღვრებს შორის არ მოხდეს უსიამოვნობა, რაკი პირველი სიხარული გამარჯვებისა გაივლის. სერანო 1866 წელსა ებრძოდებოდა პროგრესისტების მხარესა და ამითი პრიმის პარტია დაამარცხეს; ამიტომ სერანოს ვერ ექმნება კარგი სახელი პრიმის მომხრეებში. თავისუფლობის საზოგადოება იქვეულობით ექცევა გენერალს პრიმსა, რომელსაც, არამტოვ განსვენებულის მღონის დროს, ამ ცოტას ხანში რაცხდნენ ცეცხლის მომკიდებლად თავისი საკუთარი ინტერესის გულისათვის.

იმასვე შეაწუხებდა, მაშინ დაიწყებდა ტირილს; ალბათ ეგონებოდა: „პრია მიშველეთ თორემ მტვერმა შემჭამა. ამ დროს დედა ან გამძელი მივარდებოდნენ და გამოიყვანდნენ ბუხრიდგან მტერით გამოურულს შიტოსა. მრთხელ შიტო იჯდა ბუხრის წინ და იყო გართული თავის საქმეში. შეხები ნაცარში ჩაეწყრა და ერთ ალაგადგან მეორეზე გადაჰქონდა ნახშირები. შერა და ხუტუტი თმა აშვენებდა იმის პირრგვალ სახესა. ღიდი და წყნარი თვალები სიამოვნებით მიეპყრა ნახშირებისათვის, რომელნიც ხტომით ართობდნენ შიტოს გონებას. პატარა ქვედა ტუჩი ლამაზათ წინ წაშოსვლოდა. ცხვირის ნესტოები ხან უდიდებოდნენ და ხან უპატარავდებოდნენ. ის ცდილობდა ერთი პატარა ნახშირს ჯოხით გადაეგდო და რომ ეს ევლარ მოახერხა, წაეწლო ხელი ნახშირსა, ჩაიღო პირში და შეპარსავით კერება დაუწყა: „ზაუგონრობისათვის აგრე მოგიხდება“, ალბათ გულში ამბობდა შიტო. არ ვიცი, რა გემო ნახა ამ ნახშირში; მაგრამ შემდეგ ვერას გზით ევლარ მოაშლივინეს ნახშირის ქამა. ბოლოს დედამ ერთი ღონის ძიება იხმარა. როცა შიტო ნაცარში იჯდა, იმან წინ დაუღო ძალიან ცხელი პატარა ნაკვერჩხლის ნახშირი, რომელიც, ის იყო, გაეჭრა. შიტომ წაეწლო ხელი ამ ცხელს ნახშირს და პირში იტუცა; მაგრამ როგორც ჩაიღო, ისე იწივლა. ცხელმა ნახშირმა ხელიც დასწვა და ენაცა. მას აქეთ თუმცა ნაცარ-ქეჩობა ვერ მოაშლივინეს, მაგრამ ნახშირს კი ხელს აღარ ჰკიდებდა.

ანასტასიას ერთი პატარა ცხრა წლის გო-

მდაბალს ხალხშიაც აგრეთვე დაუნდობლობა არის ერთმანეთზედ და მხარე ყოველთვის შიშში იქმნება, ვიდრე ერთი რომელიმე ნაწილი სრულებით არ ჩაიგდებს საქმეებს ხელში.

— 19-ს სექტემბერს ძადიქსში დაწერილი პროკლამაცია (სახალხოდ გამოცხადება რომელსამე დიდის ცელოლებისა), რომელზედაც ხელი აქვთ მოწერილი სერანოს, პრიმსა, ლულჩეს, ტაპეტესა და სხვებსა, იწვევდა ხალხს დროებით მმართველობის დასამორჩილებლად; ეს მმართველობა არის გამართული მადრიდში. ხელის მომწერნი აცხადებდნენ, რომ არ დასდებენ თოფიარდს, ვიდრე ხალხი არ დაიმკიდრებს უმთავრესობას; ვიდრე ხალხი არ გამოსტეკვას თავის ნებასა და არ მოიყვანს აღრულებში. ის პროკლამაცია მმართველობაზედ ძალიან მტრულათ დაპარაკობს, და ამბობს: „კმარა სკანდალები! ჩვენა გესურს რომ დროებითა მმართველობამ, რომელიც წარმოადგენს ყოველს ხალხის ღონესა, დაგვიკიდროს რიგი და გამართულება; ჩვენა გესურს აგრეთვე, რომ საყოველთაო ხმის ქონვა იყოს საფუძველი ჩვენის სამოქალაქო და საპოლიტიკო ცხოვრებისა! აიღონ თოფიარალი ყველამ! შერიდნეთ გატაცებასა და ზომის გადასვლას! შამისოთაც მიეხწყვეთ ჩვენის გულის წადილსა და შევიქმნებით ღირსნი ახლა—წართმეულის თავისუფლებისა. დიდებულ არს და დღევანდელ ისპანია!“

ახლანდელი ისპანიის პარტიები. ღონდონის გაზეთში Times, სექტემბერის 25-დგან დაბეჭდილია ერთი კორრესპონდენცია, რომლის ავტორსაც ჰსურს გამოიკვლიოს: რა ნაირი ბოლო უნდა ჰქონდეს ახლანდელ ისპანიის რევოლუტციას? და ამ გვარის სახით წამოვიდგენს ისპანიაში პარტიების მდგომარებას: „ისპანია ვერ გახდება რესპუბლიკათ; ვერც შეუძლიან თავის ტახტზედ აიყვანოს გარეშე მხრის მეფე, მაგრამ შეუძლიან სახელმწიფო ჩააბაროს ერთს უბრალო მოქალაქესა. რას იხამს დამაწყვებელი შეკრებილება? აქ არის ისეთნი, რომელთაც ჰსურს ერთი და განუყოფელი რესპუბლიკა; აგრეთვე მოსურნენი ფედერატიულის რესპუ-

გო ჰყავდა მოსამსახურეთ. იმას ერქვა მარინე, რომელსაც შიტო უნდა ეტატეებინა. ის გოგო მუდამ ფეხშიშველა და თმა გაბურღული დადიოდა. ტანზე დაგლველი კაბა შოლტებთ ჩაჰკიდებოდა. როდესაც თავის ქალბატონს ან პირს დააბანინებდა, ან თუ რასმე გარეცხდა, წყალს არაოდეს არ გადაღვირდა. ის აიღებდა ნარეცხით გაესებულს ტაშტსა და კუთხეში დადგამდა. შიტო ერთხელ წაატყდა წუმპე წყლით გაესებულს ტაშტსა და გაიხარა. იმან მაშინვე წარმოიდგინა: „დედა რომ პირს იბანს, მე რა ვარო. ვითომ რა იქნება, მეც რომ დავიბანოვო“. მაშინვე მოუჯდა, ჩაყო ხელები, და დაიწყო ჰქუშვალა. მე რე პირზედაც შეისხა ტაშტის ნაბანი. ბოლოს ისე გაიწყუშვალა, რომ წყალში ნაბანს წიწილას დემგზავსა.—„აჰ, აჰ, რას შერები, შე საძაგელო! შიტო ეგ რა ამბავია!“ შესძახა დედამ და ნარეცხით გამურული შიტო ამოათრია ტაშტიდან.—„მარინე, მარინე!“—დაუყვირა გოგოს, რომელმაც იგრძნო, რომ კარგი არა მოუვიდოდა რა და მწუხარებით გაეგონა: „შიტონა!“—ჰა, შე, აშარო, წუწუკის შვილო, რაე დატოვე ეს ტაშტი, რომ ნარეცხი არ გადაგიგვეია! მოდი აქ, შე მძინარა ზარბაცო,“—და ამ დროს ასეთ ნაირათ უჩიჩიბა მკლავზე გოგოსა, რომ იმან უნებურათ იკივლა, „ვაიმე დედაეო!“

ხშირად მოხდებოდა ხოლმე, რომ თავიდან ფეხებამდი ტალახში ამოვლებულს შიტოს გაბანდნენ, გაწმენდნენ და ნახვარ საათს შემდეგ ისევ მწვირის ღელე ჩასდიოდა ტანისამოსზე. ცოტათ რომ მოიზარდა შიტო, დაუ-

ბლოკისა (რომელშიაც ყოველს გუბერნიას ექმნება თავისი საკუთარი მმართველობა და შემდეგ ერთი საერთო მმართველობა). შეიძლება ეიბონოთ მომხრენი იტალიის პრინცისა (პედელისა, პოსტის გერცოგისა, ანუ მეწის გერცოგისა შერდინანდისა). აღმოჩნდებიან იმ გვარნი პრინცისა, რომელთაც ჰსურთ იბერიის შეერთება პორტუგალიის კაროლის უმთავრესობის ქვეშ; აღმოჩნდებიან იმ გვარნიცა, რომელთაც ჰსურთ გერცოგი მოანანსე, მომხრენი ასტურიის პრინცისა და რეგენტობისა. ბოლოს არიან ისეთნიცა, რომელთაც ჰსურთ ისევ კაროლევა, როგორც არის და როგორც უნდა იყოს. ამ კრებათგან ყოველი ერთმანეთს ამტყუნებს უმეცრობისა და უგნურის მოაზრებისათვის; ამიტომ სჯობს, რომ ისევ დავიკადოთ და ენახოთ, როგორ დაბოლოვდება საქმე. მეორე კორრესპონდენციაში არის აღწერა ხასიათებისა პრთა, რომელიც ახლა სდგანან ორი ისპანიის კრების თავსა. ნოვალისეც, ამბობს კორრესპონდენცია, — არის წარმომადგენი უმეცარის რეაქციისა. პრიმი არის იმ გვარი კაცი, რომელიც შეიცავს თავისუფლების აზრებს სრულად — პროგრესიულ პარტიისას. ნოვალისეს სრულებით არა აქვს მხედრობის შნო; ქალებთან კი ძალიან აღერსიანი და მოწიწებული არის და სახეც პატივსაცემელი აქვს. ნოვალისეც არ არის წინააღმდეგი ხალხის თავისუფლებას. მხოლოდ ჰსურს, რომ ამ თავისუფლებამ ასახელიანოს რომის ეკლესია. პრიმი ისპანელს არც კი ჰგავს. მითონ დაბადებული არის პატალანიაში და ქელტის ჩამომავლობათა მგზავსად შუბლიგანიერი აქვს და ლოყები გამოვარდნილი. პრიმს ვინც კი იცნობს, ყველას უყვარს. იმისი დამწიფებული, ჩუმი, სურითონი სახე პირველის შეხედვით კაცს არ ესიამოვნება; მაგრამ ყოველთვის მტბიერია და შეიცავს სიმარდესა, სიყოჩაღს და საკვირვლს საქმიანს, ახალს აზრებსა. ის არის ერთი სწორე ხასიათისა, რომელსაც ისპანიის მტბიერება არ მოჰკიდებია. იმისათვის შეგვეძლო მიგვეწერა დინჯი ხასიათი, მაგრამ წარსული ამოწმებს იმის სისწრაფით მოქმედებას და სიმხნეს. ახლა მოსულა დრო, როდესაც შეუძლიან მოიხმაროს თავისი ყოველივე ნიჭი-

მეგობრდა მარინესა, გაჰყვებოდა ხოლმე იმას ენოში სათამაშოთ და მთელი დღე არც ერთი შინ აღარ შემოიხედავდნენ. თუ სადმე საქონლის ნაფეხურში წუმპე წყალს ნახავდნენ, შიტოს თითქოს აღდგამა გათენებოდეს. ის მაშინვე უბძანებდა მარინეს, რომ დაეწყათ ორთავ ტალახის ზელა; თვითონ ხურათ-უბუტყობას დაიჩემებდა და მოჰყვებოდა პატარა კენჭებით სახლის შენებას; მარინეს კი გზაენიდა სხვა მასალაზე, რომ იმას ახალი აშენებული ჩხირებით შემოეკავებინა ეზო და შიგ ბოსტანი გაეკეთებინა. მუშაობის დროს, როცა მუტუტი წამოადგებოდა ხოლმე ცხვირიდან შიტოსა, ხან მარჯვენა ხელს წარსვამდა ცხვირზე და ხან მარცხენასა; ვითომ ამით ჰეიქრობდა მუტუტის მოწმენდას, მაგრამ მოწმენდის მაგიერათ პირი უფრო და უფრო მოესერებოდა ტალახითა.

შიტო დიდხანს ვერ შეეჩივა ფეხსაცმელსა. როგორც რომ მამა წაეიღოდა ხოლმე ქალაქში, არ შეიძლებოდა რომ თავის ქალისთვის „ფაჩიჩები“, ან სხვა რამე არ ეყიდნა. შიტოს ძალიან უყვარდა ახალი წითელი ან ყვითელი „ფაჩიჩები“; მაშინვე აუტყულებოდა დედას: „დედა, ჩამაცვი, ჩამაცვი“. მაგრამ ორი სამი დღის მეტს ვერაოდეს ვერ ატარებდა; მალე გასერიდა ხოლმე ტალახით და თუ სიწითლე ან სიყვითლე გადაუვიდოდა იმის ფეხსაცმელსა, მერე ვეღარავინ ევლარ შეიძლებდა იმის ჩაცმევას.

მრთხელ შიტო და მარინე ოდის წინ პატარა ორმოს თხრიდნენ. მათხში სანათურიდან ანასტასია გადმოჩეთებოდა და რადასაც

რება; ეს არის მხოლოდ სამწუხარო, რომ აქამდის პრიმი იღვა უკან გამოუჩინებლად. თუ ლეთისაგან ბრძანება არის, რომ ისპანია გამოვიდეს თავისი უწინდელი ძალისაგან და შევიდეს ცხოვრებაში, ეს უთუოდ პრიმისა და იმისი პარტიის უმთავრესობისაგან მოხდება.

ისპანია.

სევილის რევოლუტციის (ბუნტის) იუნტა. ბაზეთი „Presse-ის სიტყვით, თავისის მანიფესტით თხოულობს აღმორჩევაში ანუ სხვა დიდს საქმეში საერთოდ ხმის ქონასა, ბეჭდის (წიგნების გამოცემა) სრულს თავისუფლებას. აგრეთვე თავისუფლებას სწავლისა, სარწმუნოებისა, ეპაროხისა და ხელოვნობისა; გონიერად და ხალხის მოყვარობით ტარიფის (საქონელზედ იჯარა) შეცვლასა, ვიდრე მხარე მივა იმ მდგომარებადინ, როდესაც შეიძლება ეპაროხის სრულიად განთავისუფლება. შემდეგ მანიფესტი თხოულობს სიკვდილით დასაჯვის მოკვეთასა და იმგვარ დაწესებასა, რომ ვერავისი დაჭერა ვერ შეეძლოთ თავიანთ სახლში; ამასთან იუნტა თხოულობს, რომ წიგნები არ გახსნან ხოლმე ფოშტებში. მარდა ამისა მანიფესტი თხოულობს იმ დაწესებების მოშლასა, რომელნიც შეეხებიან სახელმწიფო სარწმუნოებასა, ხელმწიფეობის ჩამომავლობასა და ტახტის მემკვიდრეობასა. ხმელეთისა და ზღვის ჯარები, იუნტის აზრით უნდა შეიშებოდნენ ნებაყოფლობის ჩაწერითა. შემდეგ ხარჯი უნდა თანასწორეთ დავლას ყველასა; ბაჭი დააკლდეს მარილსა, თამბაქოსა და ხორავსა; ბოლოს, მანიფესტი თხოულობს, რომ ტორტესების აღმორჩევაში იყოს მიღებული ყოველთაგან ხმა. ის მანიფესტი თავდება ამ სიტყვებითა: „დიდებულო იყოს თავისუფლება! მანვედი შორს მეფეთ—ჩამომავლობა! დიდებულ არს უმთავრესობა ხალხისა!“

პარიში, 21 სექტემბერს. ბაზეთი „Etendard-ის სიტყვით ისპანიის სამინისტროს შედგენილება არის ამ გვარად: სერანო არის თავის-მჯდომარე მინისტრების რჩევისა, ძასტილა—მინისტერი შინა საქმეთა, ტაპეტე—ზღვისა, აგუარე-სამართლისა, პრიმი—მხედრობისა (ოპისა), მლოკვა—უსტო ქვეყნის საქმეთა, მადოცი—ფინანსისა.

აკეთებდა. მრმო რომ მოთხარეს შიტომ უთხრა მარინეს, წყლით გაეამსოთო; მაგრამ რითი უნდა მოეტანათ, წყალი არ იცოდნენ; ქურჭელი არა ჰქონდათ. შიტოს ბეერი აღარ უფიქრია, მაშინვე გაიხადა ცალფეხზე ახლათ-ახალი წითელი „ფაჩიჩი“ და იქვე მახლობელ ქენჭყოდგან დაუწყა ფაჩიჩით ზიდვა წყალსა და ესებდა თავის ორმოსა.

ამ დროს ანასტასიამ გადმოიხედა და რომ შენიშნა, შიტოს თავის წითელი ფაჩიჩი წყლის ქურჭლათ გაეხანდა, დაუწყა წყრომა:—ჰა, შე, გლახა გომბოო! . . რას შერები მაგას, ჰა! შე, ბინძურო, მურტალო, შენ! ბადა-ქციე წყალი ფაჩიჩიდგან, თვარამ მოგაკალი ეს არის! შიტო ნუ მომიკედება ცხვირსპირს დ გამტერე, შე მურიანო!“—შესძახოდა თავის პაწაწა ქალსა.—„წადი ახლავე, წაუღე გადას ეგ გასერილი ფაჩიჩები, თვარამ გაგლახე! . . .“

შიტო ძალიან უარზე იღვა. თავის მუშაობაში ისე იყო გართული, რომ სანამდის ორმოს არ გაეცებდა, მანამდის, რომ კიდევ ვისმე მოეკლა, თავის დანებებას არ აპირებდა და შორიდგან უძახოდა დედას: „პაა, არა არ წევალ, არ მინდაო“. ბოლოს ანასტასიამ შესძახა მარინეს: „აქ მომგვარე ეგ საძაგელოო“. თუმცა მარინე ბევრათ უდიდესი იყო შიტოზე, მაგრამ რაკი ამან თავის მეგობარს შენიშნა ვერაოდა, მაშინვე თმაში ეცა და იმით შუა გაიმართა დიდი ცემა-წეწვა. ანასტასიამ ევლარ მოიბინა, გამოვარდა კარში, სტაცა ხელი თავის ურჩს ქალსა, მისტყუა და შეეგდო სახლში.

(შემდეგი იქმნება).

— აქ გარდაიცვალა გერცოგი მალმა. — მა-
ზეთში „gaulois“ არღვევენ ამბავსა, ვითომც
მარშალი პრიმი მოქმედებდეს ისპანიაში რეს-
პუბლიკის ქადაგების სასარგებლოთა. მარშა-
ლი იოსებ ძონხა, მარკიზი ბაენა, დაუტყრიათ
და მიუყვანიათ მადრიდში.

მადრიდი, 21 სექტემბერი. ს. პაროლ-
ევა იზაბელამ აქ გამოგზავნა პოდგან ძალი-
ან უკმაყოფილების პროტესტი. ბრაფი ხესტე
ცეცხლის გემით საზღვარს გარეთ. ღღეს
უნდა იყოს დიდი განჩხრეკა სახალხო პოლი-
ციისა და ჯარისა. მარშალს სერანოს მად-
რიდში ელოდნენ ღღეს შუადღის უკან.

ღღეს აქ იყო სამოქალაქოთა ლხინი. ღღეს
აგრეთვე მოხდა გარნზონის განჩხრეკა. მოქა-
ლაქეთა ცხენოსანთა ჯარმა გაიარა ცერემო-
ნიის მარშით მმართველობის იუნტის სახლო-
ვებსა. შემდეგ ამ მარშის, წარმოდგა მარშალი
სერანოს, რომელიც მიიღეს ძიდის სხარუ-
ლითა.

22-ს სექტემბერი. მუშინდელს სახალხო
ცხენოსანთა განჩხრეკის დროს სახალხო იუნ-
ტაც გაიშროთა ძორტესენის სასახლის ბალო-
ნზედ. სახალხო ცხენოსანთა ბიარღებს მიე-
გებნენ დიდს განარბითა, რომლის დროსაც
მოსმობდა ხალხიდან ხმა: „განვიდეთ, [ბურ-
ზონებო! შორს ბურზონებო!“ და ამალგებ-
დნენ ხალხის თავისუფლებას. განთავისუფლე-
ბას და მისს სრულს ნებას; აღდგომ ღებდ-
ნენ სარწმუნოებზედ თავისუფლებას, თავის-
უფლებას სწავლაში. ძალაქში იყო სრული
სიწყენარე და რიგიაობა, ასე რომ არსად ური-
გობა არ მომხდარა.

მუშინ საღამოზედ იყო შემოსვლა მარშა-
ლი სერანოსი მადრიდში, რომლის დრო-
საც ისმობდა ყოველის-მხრით დიდი აღტაცება
და სიხარული. სერანოს, რომელსაც მოსდე-
ვდა შვიდი გენერალი, მოვიდა შინა საქ-
მეების სამინისტრო სახლთან და უთხრა სიტ-
ყვა ხალხს: ისე მსურს ენახო ყოველივე გან-
საკუთრებულთა მხარეთა ერთობა და თანხმო-
ბა, რომ მმართველობის თავი ეყო, უთუოთ
დავნიშნავდი მინისტრად დემოკრატების წინა-
მძღოლს რიგებოს.

— ტყვეთ დაქვრილი გრაფი ჯირჯენტი
წაეიდა პორტუგალიაში, რომელმაც ამაზედ
მიიღო ნების დართვა მარშალ სერანოსგან.

— ბარცელანაში. პრიმი მიიღეს აღტაცე-
ბითა. იუნტის შედგენა მოხდა ყველა ლიბერა-
ლების თანხმობითა.

ფლორენსია, 22-ს სექტემბერი.
გაზეთში „Opinione“ გვაცნობებენ, რომ ტე-
გრამით მოიწვიე კაროლევა იზაბელა რა-
მში საცხოვრებლად. პაროლევის მისაღებლად
ახლა სამზადისი არის რომში, სასახლეში, რა-
მელსაც ჰქვიათ შარნეზე. რომის სახედრო
ცეცხლის გემმა, სახელად „ძონცევიონე“,
მიიღო ბძანება გავიდეს ჩივიტა—მეკიოდან
და მიიღოს კაროლევა იზაბელასგან ყოვე-
ლივე ბრძანება.

მოსკოვი, 25-ს სექტემბერი. მოსკო-
ვში მოვიდა ტაშკენტიდან ისკანდერ-ხანი,
რომელიც დამორჩილდა რუსებს და ახლა
არის რუსის სამსახურში პოდპოლკოვნიკად.
ისკანდერ-ხანი ახლა შინჯავს მოსკოვის შესა-
ნიშნავს ადგილებს.

მადრიდი, 24-ს სექტემბერი. მმართვე-
ლობის გაზეთში გამოცხადებულია კაროლე-
ვა იზაბელას პროკლამაცია შემდეგის სიტ-
ყვებითა: „პაროლევა იზაბელა წარუდგა
ისპანიას მანიფესტით. მმართველობის კამიტე-
ტი ვერა ჰბედავს ამაზედ თავის აზრის გამო-
თქმასა. ხალხმა დასაჯა ყოველი მოქმედება
კაროლევისა როგორც მეფისა, და ამიტომ
დასჯის იმის სიტყვასაცა.

აქ ამ ახლოხანში გაჩნდა ახალი ჟურნალი,
რომელსაც ჰქვიათ იბერიის კავშირი.
შველა გენარლებმა, რომელნიც აქამდინ

ეომებოდნენ განმთავისუფლებელ ჯარსა,
იიღეს რევოლუციის უმთავრესობა. მარშა-
ლი პრიმი მოვა მადრიდში ხელ, იმისათვის
მზადდება ბრწყინვალე მიგებება და მიღება.

მმართველობამ გადაწყვიტა, რომ რადგა-
ნაც ახლა უნდა მოიკვეთოს არაბების ყობა,
ყველა ისპანიის კალონიაში, ამიტომ იმათი
შვილები ახლავე იყენნო თავისუფალნი.

ბევრი მმართველობის იუნტები არ არიან
თანხმად იმაზედ, რომ მარშალი სერანოს და-
ნიშნეს, ხალხის მომეტებული ნაწილის დაუკი-
თხავად, აღმასრულებლად ყოველივე კანო-
ნისა და მთავრობის განკარგულებისა.

ანტეგერაში აჯანყება დაუმშვიდებიათ.
ბენერალი ლულჩე ხელ მოვა მადრიდში.
ჯარის შემოსვლა მადრიდში იქნება ხუთშა-
ბათს სექტემბრის 26-სა. ბენერალი პიერადო
მოვა ხელ. ჯერ კიდევ არავესა სჯერა, რომ
მლოზავო შევიდეს მმართველობის შედგე-
ნილებაში.

სექტემბრის 25-სა. ღღეს მონიტორში სწე-
რენ, რომ უმთავრესი იუნტა (კამიტეტი) შე-
სდგაო. იმისი საბატოო თავს მჯდომარედ არი-
ან სერანოს და პრიმი, უტყველ თავს მჯდომა-
რედ აგვირრე და თავს მჯდომარის ამხანაგე-
ბათ რიბერიო და მ.გა. პრიმისო. ბრაფი ჯირ-
ჯენტი მოვიდა ლისაბონში.

ვილაფელშია, სექტემბრის 24-სა.
სამხრეთის ამერიკის შეერთებულის შტატე-
ბის მმართველობამ მიიღო ისპანიის უმთავ-
რესი იუნტა, როგორც ამდროს მყოფი მმარ-
თებლობა ისპანიაში.

შეერთებულ შტატებში ახლა თქმა არის,
რომ ისპანიის კონძელი ძემა მიათვალონ
სამხრეთის ამერიკის რესპუბლიკასა.

ლისაბონში, სექტემბრის 21-სა. აქ
ყველას ხელში უჭირავთ პროკლამაცია იბე-
რიის შეკავშირებაზედ (შეერთება ისპანიისა და
პორტუგალიისა), რომლის უმთავრესი პირი
უნდა იყოს პორტუგალიის კაროლი, ლონ-
ლუისი, მაგრამ მმართველობაცა და ხალხიც
გულისყურს არ ადევნებენ ამასა და ამგვარა-
თაც ლაპარაკობენ, რომ თითქო ეზიზღებათო
ეს საგანი.

ტფილისში მიღებული.

პეტერბურში, 4 დეკემბრისთვის. გაზეთი
მონიტერი ცხადებს, რომ მადრიდში შესდგაო
ცენტრალურ: კამიტეტი (იუნტა); საბატოო
პრეზიდენტებათ დანიშნულები არიან სერა-
ნოს და პრიმი; ნამდვილი პრეზიდენტი კი არის
აგვარე.

პრიმი მოვიდა მადრიდს ცეკენისთვის 25;
დიდის დღესასწაულობით მიიღეს. ხალხისად-
მი თავის წარმომქმულ სიტყვაში გამოსტქვა
თავისი სრული ერთ — თანამოაზრობა სერა-
ნოსთან და ბოლოს წარმოსტქვა: შორს ჩე-
ნგან ბურზონები —!

გაზეთი Débat ამბობს, რომ პეტრიის მმარ-
თებლობა განიზრახავს პრაგა (ბოჰემიის თავი
ქალაქი) სამხედრო მდგომარეობაში ჩააყენოს,
თუ არუფლობა მოხდა კიდევ.

სხვა და სხვა ამბავი.

სამხრეთ ამერიკის რესპუბ-
ლიკებში პერუ და ეკვატორში
მიწის ძვრა.

ქელნის გაზეთში სწერენ 15 სექტემბერს.
სამხრეთისაკენ პალიფორნიაში 15 აგვისტოს
საკვირეელი ამბავი მოხდა.

ზღვის პირზე წყალი აღიღდა ცხრა საჯენ
სიმაღლეზე და შემდეგ იმდენზევე დაიკლო.
შოველ ნაჩევარ საათში წყალი ხან აღიდევ-
ბოდა ამგვართ და ხან დაიკლებდა. ასე გა-
რგძელდა რამოდენსამე საათს. არავის არა
სჯეროდა რომ მდორე მკიანის წყალი
საშინელს ქაირზხალ დაეძრას და საშინელი
მღელვარება მოეხდინოს, ამიტომ რომ ქაი-

შხალზე ამბავი არსად ისმობდა. შეელონ ამ-
ბობდნენ, რომ ეს უთუოდ მიწის ძვრის გამო
უნდა იყოსო. მართლაც ატლანტიდის ტე-
ლეგრაფმა გვაცნობა საშინელი ამბავი. რა
მიწეზმაც პალიფორნიის სამხრეთით წყალი
ააგორეა, იმავე მიწეზმა დანთქა პერუს და
ეკვატორის სახელწოდების ზღვის კიდები
წყლითა. მაგრამ უბედურება ამითი ხომ არ
გათავებულა. მიწის თრთოლევა საშინელ
ძვრათ გადიქა და 13 აგვისტოდან მოკი-
ლებული 16-მდის საშინელი უბედურება
შეამთხვია სამხრეთის რესპუბლიკებსა. მრავა-
ლი ქალაქები ზემოხსენებულის სახელწოდო-
ებისა მტვრათ გადაიქა და ოცი ათასი სუ-
ლი კაცი დაიღუპა.

როგორც გაზეთები გვაუწყებენ ძალაოან
ქალაქში, სადაც მშენიერი ნავთსადგმურია,
მეორე ღღეს საშინელი ცეცხლი გაჩნდა. შე-
საძლებელი ჩყო ფიქრებისა კაცს, რომ მი-
წის ძვრა იყო აქ ცეცხლის გაჩენის მიზეზი,
ამიტომ რომ საშინლათ მთრთოლვარე მი-
წისაგან ხანდახან ამოხეთქედა ხოლმე ალი,
მაგრამ ამ აღს სიბოზ არა ჰქონდა, რომ
ცეცხლი გაეჩინა. ძალაოდგან მოსული ამ-
ბავი გასაკვირველია; თუმცა ქალაქიც იმგვა-
რათვე შეირყა, როგორც სხვა განაცრებული
ქალაქები; მაგრამ დაქცევით კი თითქმის არა
დაქცეულა რა. ზღვის პირათ მდებარე ქალა-
ქების რიცხვში, ყველაზე უფრო ჩრდილო-
ეთით მდებარებს ისლავ; ამ სახით სჩანს რომ

მომეტებული ნაწილი ზღვის პირის მკლერი
არ შერყეულა მიწის ძვრისაგან. მტვრეზმამ
მაში იმისთანა ადგილებია დასახლებული,
რომ შეგვიძლიან ასე ვთქვათ, ახლანდელს
მიწის ძვრას გაუვლია ანდის მთის ორს გძე-
ლს ქედებ შუა, რომელნიც ზღვის პირზე
არაინ გაყოლებულნი.

ბიბლიოგრაფული ცნობა.

**მართული ანბანი და პირველი საიტი-
ხანი წიგნი** მოსწავლეთათვის, შედგენილი
ი. ზოგებაშვილისაგან, მესამე გამოცემით და-
იბეჭდა და ისყიდება თბილისის სასულიერო
სემინარიაში, მელიქიშვილის და კაპ. სტამბა-
ში, ალადათოვის და მართანოვის წიგნების
მალაზიებში. შასი ყველგან ორი შაური.

**НАЧАЛЬНЫЙ ПРАКТИЧЕСКИЙ КУРСЪ
РУССКАГО ЯЗЫКА ДЛЯ ГРУЗИНЪ,** со-
ставленный К—ли. вышелъ вторымъ изданіемъ,
и продается въ Тифлисской Духовной Семи-
наріи и Типографіи Меликова и К.—о. цѣна 60 к.

რუსული ენის დაწყებითი პრაქტიკული
კურსი ქართველთათვის, შედგენილი კ—შვი-
ლის მიერ, მეორე გამოცემით დაიბეჭდა და
ისყიდება: თბილისის სასულიერო სემინარია-
ში და მელიქიშვილის და კაპ. სტამბაში. შა-
სი სამი აბაზი.

განცხადება.

„სასოფლო გაზეთის“ გამოცემაზე

1869 წელში.

მომავალს 1869 წელს „სასოფლო გაზეთი“ გამოიცემა იმავე პროგრამით, როგორც
ამ წელს გამოიცემოდა

ხალხოსაწერი შასი:

გაგზავნით ტფილისში და გარეშე ადგილებში ერთი წლისა ოთხი მანეთი; გაუგზავნელათ
სამი მანეთი;
სასოფლო სასამართლოებისათვის გაგზავნით სამი მანეთი. ნახევარი წლისა გაგზავნით
ორი მანეთი; გაუგზავნელათ ერთი მანეთი და ათი შაური, ერთი ნომერი ორი შაური.
„სასოფლო გაზეთი“ გამოიცემა ორ კვირაში ერთხელ ხუთშაფათობით.

ხელი მოიწერება.

ტფილისში „ღროებისა“ და „სასოფლო გაზეთისა“ რედაქციის კანტორაში, მელიქიშვი-
ლის და კაპ. სტამბაში.
ტფილისის გარეშე მცხოვრებთა შეუძლიანთ მოითხოვონ ამ ადრესით;
Въ Тифлисѣ. Въ Конторѣ Редакціи „Сельск. Газеты“ при Типографіи Меликова и Ко.
ამასთანავე იბეჭდება თვითონ გაზეთის პროგრამაცა

პროგრამა

„სასოფლო გაზეთისა“

„სასოფლო გაზეთში“ იქნება შემდეგი ნაწილები

I მ ფ ი ც ი ა ლ უ რ ი ნ ა წ ი ლ ი :
მთავრობის განკარგულება, რომელიც განსაკუთრებით შეეხება სასოფლო სამმართ-
თველოთა.

ა) განკარგულებანი, რომელნიცა სასოფლო სამმართველოთა უნდა აღასრულოს.

ბ) განკარგულებანი, რომელნიცა უნდა აენობონ სასოფლო სამმართველოთა, რომ იმათ ხელსამძღე-
ნელთ შექმნან.

II. არა-ოფიციალური ნაწილი:

1. სამეურნეო ცნობანი. ამ ნაწილში დაიბეჭდება იმისთანა სტატიები, რომელნიც შეეხება სხვა
და-სხვა სამეურნეო ნაწილის. მაგალითად: მიწის მუშაობას, ბოსტნის კეთებას, ღვინის მოყვანას, პირუტყვის
მოშენებას და სხვ. სასოფლო ვაჭრობის, ალებ-მიცემობის და ოჯახობის მაჩვენებელი სტატიები.

2. სახალხო მედიცინა (მკურნალობა). აქ დაიბეჭდება ისეთი სტატიები, რომელშიც იქნება
დარიგება, თუ როგორ უნდა იცხოვროს ხალხმა, რომ სიზრთელით იყოს, აგრეთვე იქნება ნაჩვენები
ისეთი ექიმობა სხვა და სხვა ავთიმყოფობაზე, რომ თვითონ ხალხსაც უეჭიმოთაც შეეძლოს ზოგიერთ ავთ
მყოფობის მოჩვენა.

3. ამბავი სასოფლო ხალხის ცხოვრებაზე: აქ დაიბეჭდება ამბავი, თუ როგორ მიდის სა-
სოფლო გამგობა ჩვენს ქვეყანაში, სახალხო შკოლებზე, პურის მალაზიებზე, ბანკებზე; აგრეთვე კორესპონ-
დენციები, და მოთხოვნა სოფლის ხალხის ცხოვრებიდან.

4. სხვა და სხვა ცნობა. წვილიმანი ხალხის გასაგებნი სწავლანი, რომელთაც ექმნება მხოლოდ
ის განზრახვა, რომ ხალხს ამაო-მორწმუნება და ცუდი ჩვეულება მოაშლევინოს.

5. სახაზინო და კერძობობითი განცხადება.
რედაქტორი და გამომცემელი **ზ. წერეთელი.**